

ოთარ გოგოლიშვილი

აჭარა ოსმალთა ბატონობის პერიოდში

აჭარა თავისი მდიდარი და მრავალფეროვანი ბუნებრივ-გეოგრაფიული პირობებით, სავაჭრო-ეკონომიკური და სამხედრო-სტრატეგიული მნიშვნელობით, მატერიალური და სულიერი კულტურის მაღალი დონით, ძველთაგანვე მრავალი ხალხის ყურადღებას იპყრობდა. ამ მხარის ასეთი მნიშვნელობით იყო გამოწვეული და განპირობებული ის, რომ საუკუნეების მანძილზე სხვადასხვა ჯურის დამპყრობნი ცდილობდნენ, დამკვიდრებულიყვნენ აჭარის მიწა-წყალზე და საქართველოს ეს სისხლხორცეული ნაწილი, მისი უმნიშვნელოვანესი კუთხე სამუდამოდ თავის სამფლობელოდ გადაეჭკიათ.

აჭარამ განვლო მეტად რთული და ისტორიული გზა. ის 300 წლის განმავლობაში ოსმალთა მძიმე უღელქვეშ გმინავდა. აჭარაში ოსმალთა ბატონობის პერიოდი მთელი ქართველი ერის ისტორიის სისხლით და ცრემლით დაწერილი ფურცელია. ამ პერიოდში აჭარა — ოდესღაც საქართველოს ერთ-ერთი ყველაზე უფრო ძლიერი და აყვავებული მხარე — ეკონომიკურად და კულტურულად გაჩანაგდა, ხოლო მოსახლეობამ ეროვნული გადაგვარებისა და ფიზიკური მოსპობის დიდი საფრთხე განიცადა.

ოსმალთა კოლონიზატორები დაპყრობილი ხალხებისათვის იყვნენ არა მწარმოებელ-ექსპლუატატორები, არამედ მძარცველ-დამმონებლები. ოსმალეთის შემოსავლის ძირითად წყაროს წარმოადგენდა სამხედრო ნადავლი, ხარკი და ბეგარა. გიორგი ყაზბეგი, რომელმაც აჭარა შემოიარა ოსმალთა ბატონობის უკანასკნელ ხანებში, წერდა: “კონსტანტინეპოლის მთავრობა, ოსმალეთის საქართველოს უყურებს, მხოლოდ როგორც შემოსავლის წყაროს და აქაური ადმინისტრაციული პერსონალის შემადგენლობა უმთავრესად და შეიძლება ითქვას თავის ერთადერთ მოვალეობად სოვლის გადასახადების ბეჭითად აკრეფას” (გ. ყაზბეგი, 1994, გვ. 34).

ოსმალთა კოლონიზატორები აჭარაში დაინტერესებული იყვნენ მხოლოდ იმით, რომ მოსახლეობისაგან რაც შეიძლება მეტი სიმდიდრე და გადასახადები ამოეჭაჩათ. უამრავი ხარკი და გადასახადი წელში წყვეტდა გლეხობას. მისი მდგომარეობა მეტად მძიმე და აუტანელი იყო. მიწათმფლობელობის ოსმალური სისტემის დროს მემამულეთა უფლებები, მართალია, ცენტრალური ხელისუფლების სასარგებლოდ შეიზღუდა, მაგრამ მათ მაინც დიდი სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური უფლებები შერჩათ. როგორც ცნობილია, მე-19 საუკუნის პირველ ნახევარში, მიწათმფლობელობის ოსმალური სისტემა რეფორმირებულ იქნა, მაგრამ მას ოსმალური ფეოდალური წყობილება არ დაუშლია, გლეხთა ექსპლოატაცია არ შეუწყობია. რეფორმის შემდეგ აჭარაში მიწათმფლობელობის შემდეგი ძირითადი სახეობანი გვხვდებოდა: მულქი — მეპატრონის სრულ საკუთრებაში მყოფი მიწა, რომელზეც გლეხობა უშუალოდ მემამულეს უხდიდა დღას, აშარს და სხვა გადასახადს, ერაზი მირიე — სახელმწიფო სახაზინო

მიწეები, რომლის მესარგებლე ხაზინის სასარგებლოდ იხდიდა გარკვეულ გადასახადს და იგი მიწათმფლობელობის ყველაზე უფრო გავრცელებულ სახეობად ითვლებოდა, სავაყუფო — ესენი იყო მეჩეთების საკუთრებაში მყოფი მიწები (ო. თურმანიძე, 2001, გვ. 69).

ოსმალური ფეოდალური სისტემის დროს მიწათმოქმედების კულტურა უაღრესად დაეცა. ინგლისის კონსული პალგრევი, თავის მოხსენებაში ეხება რა ლაზისტანსა და კერძოდ აჭარა-ქობულეთს, აღნიშნავს შემდეგს: “ჩვენ შეგვიძლია სრული დაბეჭითებით გამოვიყვანოთ დასკვნა, რომ აღწერილ ნაწილს შეეძლო წარმატებით გამოეკვება ახლანდელი მოსახლეობა ოთხჯერ და ხუთჯერ მეტი, როგორადაც ეს ყოფილა უწინ” (მოხსენება ლაზისტანის სანაპიროს შესახებ, 1883, გვ. 83). პალგრევს, ცხადია, მხედველობაში აქვს სოფლის მეურნეობის ის მაღალი საწარმოო დონე, რომელიც აღწერილ მხარეს ჰქონია ოსმალთა შემოსევამდე. დაპყრობის შემდეგ ამ კუთხის მოსახლეობას მარცვლეულის მოსავალი რამდენიმე თვესაც არ ჰყოფინდა, თავის გამოკვება ძლიერ უჭირდა, სიმინდის ფქვილის მაგივრად ზოგჯერ დაფქვეულ ხის ქერქს იყენებდა. მოსახლეობა შიმშილისაგან სულ დაფავდა. ოსმალთა ბატონობის პერიოდში სოფლის მეურნეობის მთელი რიგი ინტენსიური დარგები მთლიანად განადგურდა. ეკონომიკური სარჩულის გარდა, ამას რელიგიური ფანატიზმიც დაედო საფუძვლად. როცა ოსმალთა მოძალადეებმა აჭარაში ისლამი გააერთიანეს, იმ მოტივით, რომ ეს რელიგია ღვინისა და საერთოდ სპირტიანი სასმელების ხმარებას კრძალავს, ფანატიკოსებმა ქართველ მოსახლეობას, რომელიც უძველესი დროიდან ცნობილია ღვინის დიდი მოხმარებით, ვენახი ააჭრევინეს, აჭარის სოფლის მეურნეობის ეს ერთ-ერთი უძველესი და წამყვანი დარგი მხარის სამეურნეო და კულტურულ ცხოვრებიდან მთლიანად ამოაგდეს. რელიგიური მოტივითვე ოსმალებმა სრულიად მოსპეს მეცხოველეობის ერთ-ერთი უძვირფასესი და დიდდ რენტაბელური დარგი — მელორეობა. ძლიერ დაქვეითდა მესაქონლეობა. გიორგი ყაზბეგის მიხედვით, ეს დარგი ცოტად თუ ბევრად მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა ზემო აჭარის მხოლოდ მაღალმთიან სოფლებში და ისიც არა ყველგან. თითქმის განადგურდა და დავიწყებას მიეცა მებაბრეშუმეობა. შეჩერდა მეფუტკრეობის განვითარება, რომელსაც აჭარაში ფრიალ ხელსაყრელი პირობები ჰქონდა და ადრე დიდად განვითარებულიც ყოფილა, განსაკუთრებით ჭოროხის ხეობაში. ოსმალთა ბატონობის პერიოდში ამ დარგის დაქვეითებას გიორგი ყაზბეგი ხსნის თავსავე დიდი გადასახადების დადებით.

რაც შეეხება ხელოსნობას, ინგლისელი კონსული პალგრევი, ოსმალთა ბატონობის პერიოდში ხელოსნობიდან მხოლოდ იარაღის წარმოებას ანიჭებს შედარებით საყურადღებო სამეურნეო მნიშვნელობას. მისივე გადმოცემით, ყველა აჭარელი და ლაზი შეიარაღებული იყო კაჟიანი თოფით, ხანჭლით, ერთი ან ორი დამბაზით. საომარი ტექნიკის განვითარება გამოწვეული იყო მოსახლეობის შეიარაღებისადმი დიდი მოთხოვნილებით, რაც მაშინდელმა რთულმა საზოგადოებრივმა და პოლიტიკურმა ცხოვრებამ გამოიწვია (ნ. კახიძე, 2005, გვ. 102).

ოსმალთა ბატონობის პერიოდში შეფერხდა ვაჭრობის განვითარება. ცნობილია, რომ აჭარის ეკონომიკურ მოშლამდე ქედა მცირე ქალაქის მსგავს დაბად იყო მიჩნეული, ხოლო მისი მცხოვრებნი ვაჭრებად. ისტორიკოს დიმიტრი

ბაქრაძეს აჭარაში მოგზაურობის დროს, რაც ოსმალთა ბატონობის წლებს ემთხვევა, ქედა იმ სახით არ უნახავს, როგორსაც ვახუშტი ბაგრატიონის მიხედვით მოელოდა, ქედა ამ დროისათვის ძლიერ დაქვეითებული იყო და მას წინანდელი სავაჭრო მნიშვნელობა აღარ ჰქონდა. კონსულ პალგრევის მიხედვით კი, ქვემო აჭარის ოკრუგში ერთი დუქანიც არ ყოფილა. რაც შეეხება ბათუმს, იგი ძირითადად იღებდა სატრანზიტო საქონელს, რომლის გამოკლებით ვაჭრობა ბათუმშიც უმნიშვნელო იყო. სატრანზიტო ვაჭრობა მხარის ეკონომიკურ ცხოვრებაზე არსებით გავლენას ვერ ახდენდა. სამაგიეროდ ოსმალთა დამპყრობლებმა აჭარაში განავითარეს ტყვეთა ვაჭრობა — ფართოდ დანერგეს ადამიანების მოტაცება და ყიდვა-გაყიდვა.

ოსმალთა ბატონობის დროს ბათუმისა და იმ სხვა დასახლებული პუნქტების სავაჭრო-ეკონომიკური მნიშვნელობა, რომლებიც წინათ ქალაქებად იყო მიჩნეული, იმდენად დაქვეითდა, რომ მათ ქალაქის სახე დაჰკარგეს. ასე მაგალითად, თუ, ვახუშტი ბაგრატიონის მიხედვით, ბათუმი იყო “მცირე ქალაქი და ციხე კარგი“, ქობულეთი “მცირე ქალაქი და ნავსადგური ფრიალ კეთილი“, ხოლო გონიო “მცირე ქალაქი და ციხე” (ვახუშტი, 1941, გვ. 176), ოსმალთა ბატონობის პერიოდში არამცთუ ქობულეთი და გონიო, არამედ ბათუმიც კი უფრო სოფელს დაემსგავსა, ვიდრე ქალაქს.

ფრანგმა მოგზაურმა ანდრიან დიუმპრემ, რომელიც ბათუმს 1807 წელს ეწვია, იგი მიიჩნია “არა მცირე ქალაქად”, არამედ დიდ გაფანტულ სოფლად. ამ დროს ბათუმის ნავსადგური ძლიერ მოშლილი იყო. მას შეეძლო მხოლოდ პატარა გემების მიღება. ბაზარი შედგებოდა 50 პატარა დუქანისაგან. იქ სრულიად უმნიშვნელო ვაჭრობა იყო. მოსახლეობა არ აღემატებოდა 2000 სულს. ანდრიან დიუმპრეს შემდეგ 6 ათეულ წელზე მეტი დრო გავიდა და ბათუმს არაფერი მოჰმატებია. ეს ნათლად ჩანს ცნობილი ქართველი საზოგადო მოღვაწის ნიკო ნიკოლაძის შემდეგი დახასიათებიდან, რომელიც ეხება 1873 წლის ბათუმს: “ბათუმი ქალაქი ასიოდე უბედურ სახლს და ქოხს ჰქვია. ზოგი მათგანი დაბრწნილი და შეტყეილი ფაცხაა, ზოგი ფიცრულია. ორიოდე შენობა ქვითკირისაჲ მოიძებნება” (ქურნალი “კრებული”, 1873, გვ. 31). პალგრევის ცნობითაც, XIX საუკუნის მეორე ნახევარში ბათუმი სოფელს წარმოადგენდა.

რაც შეეხება გზებს, იგი იმდენად მოშლილი და დანგრეული იყო, დიმიტრი ბაქრაძე აღნიშნავს, რომ სამიმოსვლო გზები აჭარაში საერთოდ არ იყო, უგზოობის გამო, ბევრი ადგილის დათვალიერება ვერ მოხერხდა (დ. ბაქრაძე, 1996, გვ. 42).

გაბატონდნენ თუ არა, ოსმალებმა აჭარაში შექმნეს ჯამეების ფართო ქსელი. ჯამეებთან არსებობდა მუსლიმანური სასულიერო სასწავლებლები, ე. წ. მედრესეები, რომელთა მიზანს წარმოადგენდა მოსწავლე ახალგაზრდობის აღზრდა მუსლიმანური რელიგიური ფანატიზმისა და პანთურქიზმის სულისკვეთებით. ამიტომაც იყო, რომ აჭარაში ოსმალების ბატონობის პერიოდში არ წარმოშობილა არც ერთი მეცნიერი, მწერალი ამ მოაზროვნე და კულტურის რომელიმე დარგის რიგითი მუშაკიც კი. ოსმალები ყველა ღონისძიებას მიმართავდნენ, რომ აჭარის ქართველი მოსახლეობისათვის დაევიწყებინათ ქართული ენა. ქართველს უცვლიდნენ გვარს, სახელს, სასტიკად სდევნიდნენ ქართულ წიგნებსა და ხელნაწერებს, არ ინდობდნენ მსოფლიო მნიშვნელობის ქართული ხელოვნების უაღრესად ძვირფას ძეგლებს.

ადმინისტრაციული მმართველობის მხრივ აჭარა თავდაპირველად ბათუმისა და აჭარის სანჯაყად იყოფოდა. ბათუმის სანჯაყი ლაზისტანის ვილაიეთში შედიოდა, ხოლო აჭარისა — ახალციხის საფაშოში.

1829 წელს, ახალციხის რუსეთის იმპერიის მიერ შემოერთების შემდეგ, ორივე სანჯაყი ადმინისტრაციულად ლაზისტანის საფაშოში გაერთიანდა. ლაზისტანის საფაშო 11 ოკრუგისაგან შედგებოდა, რომელთაგან დღევანდელი აჭარის ტერიტორიას ბათუმის, ჩურუქსუს (ქობულეთი), ქვემო აჭარის და ზემო აჭარის ოკრუგები შეიცავდა. საფაშოს მთავარ ქალაქად ბათუმი ითვლებოდა. საფაშოს განაგებდა მუთესარიფი, რომელიც ტრაპიზონის ვალს ემორჩილებოდა. ოკრუგს მართავდა კაიმაკამი, რომლის განკარგულებაში იყო 2-3 მუდარი. ბათუმში მუთესარიფის გარდა იმყოფებოდა მეჯლისი (საფაშოს საბჭო), კაიმაკამი, სასამართლო, ბატალიონის შტაბი და სხვა. აღნიშნულ ორგანოებში ოსმალებთან ერთად ადგილობრივი ბეგები ეწეოდნენ სამსახურს, თუმცა, რაც დრო გადიოდა, ოსმალო მონღელების რიცხვი მატულობდა. ეს მონღელები დიდად უვიცი და ზოგჯერ წერა-კითხვის უცოდინარები იყვნენ. გიორგი ყაზბეგსაც უნახავს ოსმალეთის სამსახურის მუდირები და ოფიცრები, რომლებმაც არ იცოდნენ არც კითხვა და არც წერა.

ოსმალო მონღელებისათვის დამახასიათებელი იყო ყოველგვარი უსამართლობა და აღვირახსნილობა, მექრთამეობა, მოსახლეობის ძარცვა-გლეჯა, მათი ქონების აშკარა მითვისება და სხვა აღმამფოთებელი წესები, რაც აჭარის მოსახლეობას დიდად ამცირებდა და ტანჯავს აყენებდა.

აჭარის ქართველი მოსახლეობა, მართალია, მტკიცედ იცავდა მშობლიურ ენას, თავის კულტურას, ადათ-წესებს, მაგრამ სულთნის სისხლიანი რეჟიმით შექმნილმა სოციალურ-ეკონომიკურმა პირობებმა და ისლამის ფანატიზმმა მაინც დიდად შეარყია აჭარის საზოგადოებრივი, სულიერი ცხოვრება და იგი ეროვნული გადაგვარების საშიშროების წინაშე დააყენა.

აჭარელთა აუტანელი მატერიალური მდგომარეობა, მუდმივი შიმშილი და სიღატაკე, სასტიკი ეროვნული ჩაგვრა, ხშირი პოლიტიკური რეპრესიები იწვევდა მშრომელთა ფართო მასების მოძრაობას, რომელიც მიმართული იყო როგორც ეროვნულ-კოლონიური ჩაგვრის, ისე ადგილობრივი ფეოდალების წინააღმდეგ. გამუდმებული აჯანყებები, რომლებსაც ადგილობრივი პატრიოტები ხელმძღვანელობდნენ, მოწმობენ, რომ აჭარის ქართველი მოსახლეობა მედგრად და განუწყვეტლივ იბრძოდა ოსმალოთაგან განთავისუფლებისა და დედა-სამშობლოსთან დაბრუნებისათვის, მაგრამ ოსმალოები სისხლში ახშობდნენ მათ წინააღმდეგ მიმართულ ყოველგვარ მოძრაობას, აჯანყებულებს კარ-შიდაშობებს უნგრევდნენ, სახლ-კარს უწყვადნენ. როგორც ცნობილია, სელიმ ხიმშიაშვილი, რომელიც ოსმალო დამპყრობთაგან სამშობლოს განთავისუფლებისათვის აჭარელთა ბრძოლებს ხელმძღვანელობდა, სიკვდილით დასაჯეს, მას ჯალათებმა თავი მოჰკვეთეს და სტამბოლში სულთანს გაუგზავნეს. ისინი ასევე მკაცრად გაუსწორდნენ სამშობლოსათვის თავდადებულ ასობით სხვა პატრიოტს. ოსმალოები ამითაც არ კმაყოფილდებოდნენ და, აჯანყებულთა დასჯის მიზნით, როგორც ცალკეულ ოჯახებს, ისე მთელ სოფლებსაც კი სამშობლოდან ასახლებდნენ. ეს იყო ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ, სულთნის სისხლიანი რეჟიმის დროს, მოსახლეობა ფიზიკური გადაშენების გზას დაადგა და სოფლები გაუჟაკრიელდა.

XIX საუკუნის ოცდაათიანი წლების მოგზაურები აჭარას ასე ახასიათებენ: “ადგილები, რომლებიც შავი ზღვის პირას მდებარეობს, მაგალითად, როგორც ბათუმი და სხვები, წინათ მეტად დასახლებული, ამჟამად მთლიანად დაცარიელდა, სახლები და ღუქნები არავის არ უკავია” (შ. მეგრელიძე, 1956, გვ. 12). რეპრესიების მიუხედავად, აჭარის მოსახლეობის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობა სულ უფრო და უფრო ფართო ხასიათს იღებდა, თუმცა ადგილობრივი მოსახლეობის მრავალი ცდა მისი განთავისუფლებისათვის უშედეგოდ რჩებოდა. აჭარა ოსმალთაგან გამოხსნას საქართველოსგან მოელოდა. ქართველი ხალხი არასოდეს არ ივიწყებდა ოსმალეთის შემადგენლობაში ღვიძლ ძმებს და ყოველგვარ ღონეს ხმარობდა მათი განთავისუფლებისათვის, მაგრამ ურიცხვ მტერთან ბრძოლაში და ფეოდალურ სამეფო-სამთავროებს შორის გამეფებული მუღმივი შუღლითა და ქიშობით დაუძლურებულ საქართველოს ამ ამოცანის განხორციელება საკუთარი ძალებით არ შეეძლო. ამავე დროს, საქართველოს ეს ეროვნული ინტერესები მეორე დიდი დამპყრობლის, მეფის რუსეთის ეკონომიკურ და სამხედრო-სტრატეგიულ მისწრაფებას ენასკვნებოდა. კაპიტალისტური განვითარების გზაზე დამდგარი რუსეთისათვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა შავ ზღვაზე მძლავრი ნავსადგურის შექმნასა და ევროპის ქვეყნებთან სავაჭრო ურთიერთობისათვის მოხერხებული გზების ხელში ჩაგდებას. ამ მხრივ ბათუმის ნავსადგურს განსაკუთრებული როლი ენიჭებოდა. ბათუმისა და მისი ნავსადგურის სამხედრო-სტრატეგიულ და სავაჭრო მნიშვნელობას უდიდესი შეფასებები ეძლეოდა როგორც ქართველი, ასევე უცხოელი საზოგადო მოღვაწეების მხრიდან.

მეფის რუსეთის წინაშე ბათუმის საკითხი ჯერ კიდევ მე-19 საუკუნის პირველ წლებში დაისვა. რუსეთ-ოსმალეთის ომები, რომლებსაც ადგილი ჰქონდა 1806-1812, 1828-1829, 1853-1856 წლებში, მიზნად ისახავდა, აგრეთვე, ბათუმისა და მისი ოლქის შემოერთებასაც, მაგრამ ამ ომებში ეს საკითხი რუსეთის სასარგებლოდ ვერ გადაწყდა.

XIX საუკუნის 60-70-იან წლებში აჭარის განთავისუფლება გამოჩენილი ქართველი მწერლებისა და საზოგადო მოღვაწეების განსაკუთრებული ყურადღების საგანი გახდა. ქართველი ინტელიგენციის მესვეურნი, დიდი ილია ჭავჭავაძის მეთაურობით, მთელ ქართველ ხალხს მოუწოდებდნენ თავგანწირული ბრძოლისაკენ მოძმეთა გამოხსნისათვის. აკაკი წერეთელს საქართველო აჭარის გარეშე ვერ წარმოედგინა.

საქართველო მისგან მიტაცებული ტერიტორიების დაბრუნების იმედს რუსეთ-ოსმალეთის 1877-1878 წლების უკავშირებდა, ამიტომაც იყო, რომ ამ ომში ქართველი ერი, მიუხედავად იმისა, რომ რუსეთის ცარიზმი მისი მტერი და არანაკლებ ტირანი იყო, გვერდში ამოუდგა რუსეთის არმიას და მასთან ერთად აქტიურად იბრძოდა. ქართველი მებრძოლები საარაკო გმირობისა და თავგანწირვის მაგალითებს უჩვენებდნენ, რადგან ქართველებისათვის ამ ომმა სახალხო-განმათავისუფლებელი ომის ხასიათი მიიღო, რომელსაც ოსმალეთის მიერ მიტაცებული ქართული მიწა-წყალი კვლავ საქართველოსათვის უნდა დაებრუნებინა.

დამოწმებული ლიტერატურა

დ. ბაქრაძე, 1996 - დ. ბაქრაძე, არქეოლოგიური მოგზაურობა გურიასა და აჭარაში, ბათუმი, 1996.

ვახუშტი, 1941 - ვახუშტი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, თბ., 1941.

ო. თურმანიძე, 2001 - ო. თურმანიძე, საადგილმამულო ურთიერთობანი სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში ოსმალთა ბატონობის ხანაში, ბათუმი, 2001.

ნ. კახიძე, 2005 - ნ. კახიძე, ხელოსნობა სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოში, ბათუმი, 2005.

ქურნალი “კრებული”, თბ., 1873, № 9.

შ. მეგრელიძე, 1956 - შ. მეგრელიძე, აჭარის განთავისუფლება თურქთა ბატონობისაგან, ბათუმი, 1956.

მოხსენება ლაზისტანის სანაპიროს შესახებ, თბილისი, 1883, ტ. VII (ინგლისელი კონსულის პალგრევის მოხსენებები), რუსული გეოგრაფიული საზოგადოების კავკასიის განყოფილება.

გ. ყაზბეგი, 1994 - გ. ყაზბეგი, სამი თვე თურქეთის საქართველოში, ბათუმი, 1994.

OTAR GOGOLISHVILI**ADJARA UNDER THE OTTOMAN RULES**

Ad-j-ara has passed through the hardest historical route. It had been groaning under the heavy yoke of the Ottomans. The period is a page written with blood and tears for the Georgian nation.

Once, a most powerful, ecumenically and culturally flourished region had been leveled to the ground. The population faced the danger of degeneration and physical destruction. The Ottomans were not only the exploiters, but the robbers and conquerors. The main income for the Ottomans consisted of loot, tri-bute and conscription.